

Тема 4

ЕЛЕМЕНТИ ПОДАТКУ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

План

4.1 Термінологія оподаткування.

4.2 Елементи податку.

4.1 Термінологія оподаткування

Податок – це обов’язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку.

Внесок – це внесення грошей або платіж. Наприклад, єдиний соціальний внесок – це консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється в системі загальнообов’язкового державного соціального страхування з метою забезпечення захисту прав застрахованих осіб та членів їх сімей на отримання страхових виплат за видами загальнообов’язкового державного соціального страхування.

Збір – плата, яка стягується з юридичних і фізичних осіб державними органами за право участі, користування будь-чим або за право здійснення тієї або іншої діяльності. Наприклад, збір за спеціальне використання води сплачується в Україні за використання води для господарських потреб.

У Податковому кодексі України категорії «збір», «плата» і «внесок» об’єднуються в єдине поняття «збір». Під збором (платою, внеском) тут розуміється обов’язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій.

Мито – плата, яка стягується з юридичних і фізичних осіб за здійснення в їх інтересах державними органами певних дій.

Наприклад, мито, що сплачується з товарів, які переміщуються через митний кордон. Або державне мито, яке стягується уповноваженими органами за вчинення ними дій і видачу документів, що мають юридичне значення.

На відміну від загальних податкових платежів збори й мита мають індивідуальний характер і їм завжди властиві спеціальна мета і спеціальні інтереси.

4.2 Елементи податку

Однією із ключових характеристик, яка дає можливість більш глибоко пізнати природу податків є чітке визначення їх основних елементів, які характеризують внутрішній зміст цього категорійного поняття. Поряд з цим, визначення елементів податків під час встановлення податку є обов'язковою умовою, оскільки вони лежать в основі побудови механізму стягнення податків. Відповідно статті 7 Податкового кодексу України (ПКУ) під час становлення податку обов'язково визначаються такі елементи: платники податку, об'єкт оподаткування, база оподаткування, ставка податку, порядок обчислення податку, податковий період, строк та порядок сплати податку, строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку. Під час встановлення податку можуть передбачатися податкові пільги та порядок їх застосування.

Платники податку – фізичні особи, юридичні особи та їх відокремлені підрозділи, які мають, одержують об'єкти оподаткування або провадять діяльність, що є об'єктом оподаткування, і на яких покладено обов'язок із сплати податків та зборів [п. 15.1];

Об'єкт оподаткування – предмет, що підлягає обкладенню, а саме майно, товари, дохід (прибуток) або його частина, обороти з реалізації товарів (робіт, послуг), операції з постачання товарів (робіт, послуг) та інші об'єкти, з наявністю яких податкове законодавство пов'язує виникнення у платника податкового обов'язку [ст. 22];

База оподаткування – конкретні вартісні, фізичні або інші характеристики певного об'єкта оподаткування [ст. 23];

Ставка податку – розмір податкових нарахувань на одиницю виміру бази оподаткування [ст. 25];

Порядок обчислення податку – здійснюється шляхом множення бази оподаткування на ставку податку із/без застосуванням відповідних коефіцієнтів;

Податковий період – період часу, з урахуванням якого відбувається обчислення та сплата окремих видів податків та зборів [ст. 33];

Податкові пільги – звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі за наявності певних підстав [п. 30.1]. Підставами для надання податкових пільг є особливості, що характеризують певну групу платників податків, вид їх діяльності, об'єкт оподаткування або характер та суспільне значення здійснюваних ними витрат;

Строк та порядок сплати податку. Строком сплати податку та збору визнається період, що розпочинається з моменту виникнення податкового обов'язку платника податку із сплати конкретного виду податку і завершується останнім днем строку, протягом якого такий податок чи збір повинен бути сплачений [ст. 31]. Порядок сплати податків та зборів визначено у грошовій (готівковій або безготівковій) формі [ст. 35];

Строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку. Податкова декларація подається за звітний період в установлені строки до органу державної податкової служби, в якому перебуває на обліку платник податків. Платник податків зобов'язаний за кожний звітний період подавати податковій декларації щодо кожного окремого податку, платником якого він є, незалежно від того, чи провадив такий платник податку господарську діяльність у звітному періоді.

Як видно із вищенаведеного, в елементах податку конкретно виражаються вимоги, що лежать в основі побудови податкової системи держави. Податковий кодекс України містить вичерпну інформацію про кожен податок і збір, який дає змогу конкретно встановити всі елементи того чи іншого податку чи збору.

За ієрархією елементи податку можна згрупувати, доповнивши перелік елементів, визначених Податковим кодексом України, такими елементами як метод податкового обліку, одиниця оподаткування, джерело податку та оклад (квота) (рис. 4.1).

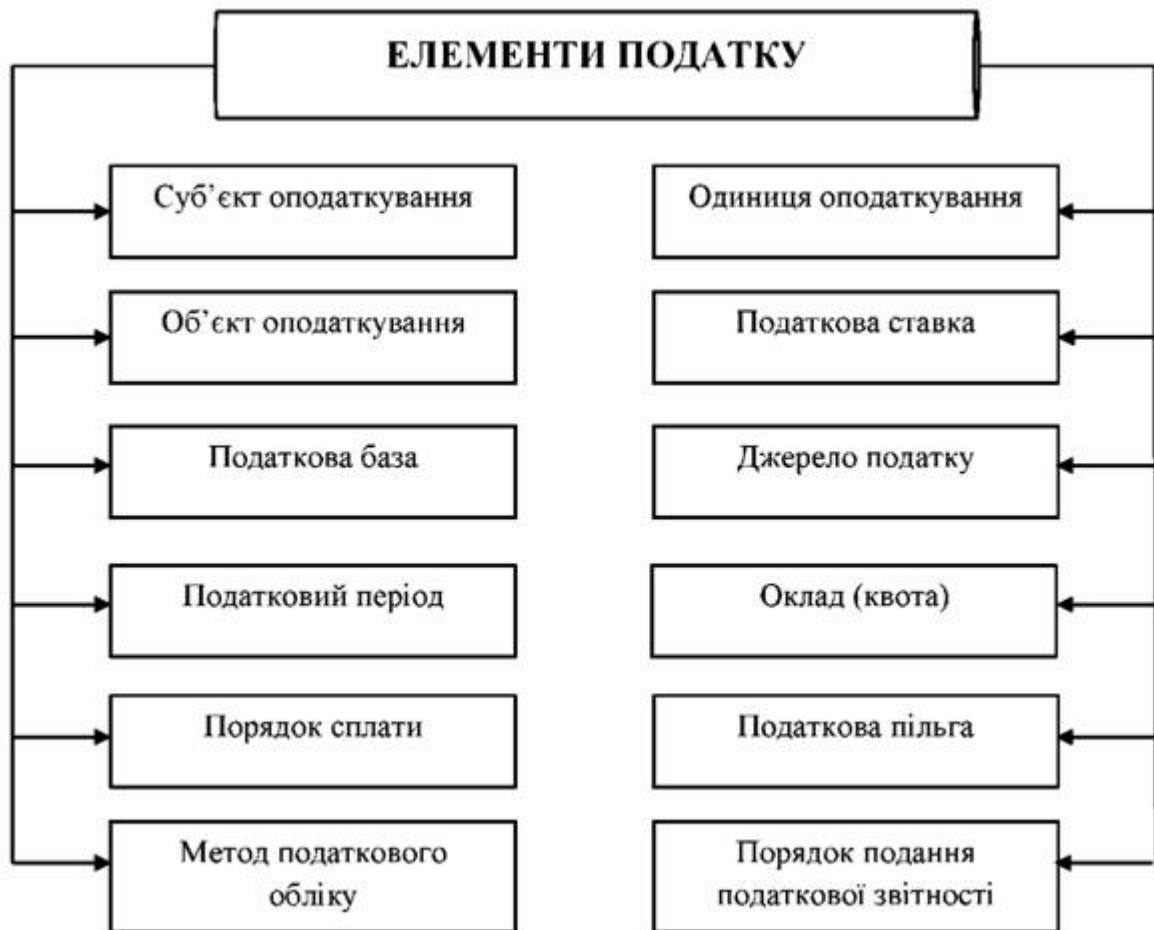

Рис. 4.1. Елементи податку

Метод податкового обліку - метод, що використовується для визначення моменту виникнення окремих складових податкових зобов'язань.

Одиниця оподаткування - частина об'єкта оподаткування, стосовно якої відбувається встановлення нормативів і ставок обкладення, тобто та одиниця, яка покладається в основу виміру об'єкта оподаткування. Вона залежить від об'єкта оподаткування, виражається в грошовій або натуральній формі і має переважно розрахунковий характер. Наприклад, грошова одиниця для оподаткування прибутків та доходів, одиниця вимірювання площі для земельного податку.

Джерело сплати податку - це той фонд, явище чи предмет, з якого сплачується податок. Джерелом можуть виступати:

- доходи платника податку, отримані в різних формах;
- частина майна, коли для покриття податку не вистачає доходу;
- позика як джерело сплати.

Квота податку - це частка податку в доходах платника. В практиці оподаткування податкові квоти не встановлюються, а лише використовуються для аналізу характеристик рівня оподаткування.

Матеріали для СРС до теми 4

Принципів при класифікації ставок податку може бути декілька. Зупинимося на найбільш важливих (рис. 4.2).

Рис. 4.2. Класифікація податкових ставок

Отже, залежно від податкового тиску (тягаря) на платника виокремлюють:

1. Базову (основну) ставку - ставка, яка не враховує особливостей чи виду діяльності платника, що або полегшує, або збільшує податковий тягар. Потрібно врахувати, що по деяких податкових платежах про базову податкову ставку можна говорити досить умовно в силу множинності ставок

у цілому по даному податку (акцизний податок). При обчисленні одного і того ж податку можуть використовуватися декілька базових (основних) ставок.

2. Знижена ставка - ставка оподаткування, яка визначена з урахуванням особливостей платника податків і видів його діяльності, форми і розміру одержуваних їм доходів і за розміром є нижчою за розмір базової (основної) ставки. Іноді подібні ставки можуть застосовуватися як податкові пільги.

3. Підвищена ставка - ставка оподаткування, яка визначена з урахуванням особливостей платника податків і виду його діяльності, форми і розміру одержуваних їм доходів та перевищує розмір базової (основної) ставки.

Залежно від методу встановлення існують наступні ставки податку:

1. Абсолютні (тверді) - ставки податку, при яких розмір податку у твердій фіксованій величині визначається на кожну одиницю оподаткування. Подібні ставки застосовуються в Україні досить рідко через перманентні інфляційні процеси. У тих випадках, коли використовуються абсолютні ставки, їхній перегляд відбувається доволі часто.

2. Відносні - ставки податку, при яких розмір податку встановлюється у визначеному співвідношенні до одиниці обкладання.

Характеристика ставок податку пов'язана тісно з методами їх формування, що лежить в основі поділу ставок:

- пропорційні - характеризуються стабільністю незалежно від збільшення або зменшення об'єкта оподаткування;

- прогресивні - збільшуються в залежності від збільшення отриманого доходу;

- регресивні - знижуються при збільшенні отриманого доходу або майна;

- змішані - застосування водночас прогресивних та пропорційних ставок оподаткування.